

ЧАСОПИС „BUCURIA COPILOR”/ „ДЕЧЈА РАДОСТ” И РАЗВОЈ КРЕАТИВНОСТИ НА ПРЕДШКОЛСКОМ И МЛАЂЕМ ШКОЛСКОМ УЗРАСТУ

Резиме: Дечја знатижеља, начин на који дете доживљава свет око себе, богатство његове маште, спонтана склоност ка истраживању, његова страст за фантазирањем – могу се подржати и појачати стварањем одговарајућих ситуација и активности које могу пружити више могућности за подстицање креативног потенцијала на предшколском и раном школском узрасту. Познато је да се, у наведеним развојним периодима, дете изражава у делима којима остварује своја лична искуства. У овом контексту је посебно важно да одрасли (родитељи, васпитачи, учитељи) дају детету слободу идеја, да на различите начине омогућавају и подстичу изражавање сопствених идеја, утисака о свету и односа са вршњацима и одраслима, који увек садрже у својим структурама емоције и осећања која дете доживљава. Овај рад има за циљ да укаже на улогу дечјег часописа „Bucuria copiilor”/ „Дечја радост” у развоју креативности деце предшколског узраста и ученике млађих разреда који прате наставу на румунском језику у Србији.

Кључне речи: публикација, деца, румунски језик, креативни потенцијал.

О почецима часописа „Дечја радост”/ „Bucuria copiilor”

За културни простор румунске заједнице у бившој Југославији и у Србији данас, часопис „Дечја радост” / „Bucuria copiilor” представља традицију, историју и опортунитет изражавања на матерњем језику.

Име ове публикације повезано је са почецима књижевног стваралаштва на румунском језику за децу и школску омладину, са писцима који су се посветили и подстицали развој румунске књижевности за децу и младе и дебитовање младих књижевника који су временом постали истакнути писци књижевности на румунском језику.

Пре дефинисана у складу са трансформацијама југословенског друштва, директно најављена оснивањем штампе на румунском језику, средином XX века, настала је идеја о утемељавању публикације за децу на румунском језику у новој Југославији.

У том контексту, 1946. године појавио се часопис „Bucuria pionierilor” / „Радост пионира”, у издању Новинске издавачке куће „Libertatea”/ „Слобода” у Вршцу, у почетку као месечни додаток недељника „Libertatea”². Од фебруара 1947. године постао је независан часопис, а од следећег месеца исте године издат је двомесечно (Флора, 1971: 78). Током година часопис су уредили писци и људи из области културе, као што су: Михај Аврамеску, Михај Кондали, Јулијан Риста

¹ zujkab@yahoo.com

² Недељни лист „Libertatea” / „Слобода” основан је 27. маја 1945. године у Вршцу и била је прва публикација на румунском језику у Југославији, после Другог светског рата. Од следеће године објављени су додаци недељника: *Cuvântul tineretului / Реч младости*, *Libertatea literară / Књижевна слобода* и *Bucuria pionierilor / Радост пионира*.

Бугариу, Миодраг Милош, Корнел Мата, Тодор Гилезан, Еуђенија Балтеану и Јоца Булик (Жујка, 2018: 43).

У својој првој деценији (1946–1956), садржај часописа „*Bucuria pionierilor*” / „Радост пионира”, као и друге публикације, прилагођавао се новој друштвено-културној и политичкој атмосфери тог времена, духу социјалистичког реализма, толико активном у југословенском културном и социјалном контексту. Серија часописа која се чува у архиви Високе школе струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” у Вршцу верно открива ову оријентацију. Чланци објављени у часопису „Радост пионира” имали су разноврсну тематику, доприносећи популаризацији знања у различитим областима, промовишући и задовољавајући истовремено захтеве наставе на румунском језику. Такве доприносе су углавном давали учитељи и наставници, као и ученици основних школа.

Друга врста чланака биле су књижевне креације, селектована дела из румунске и светске књижевности и књижевности народа и народности бивше Југославије. Оне су првенствено задовољиле захтеве за формирање и образовање читалачке публике. Њима се додају прва књижевна стваралаштва за децу, које су писали домаћи румунски писци. „То су текстови који садрже васпитне поруке, анегдотске природе, уметнички недовољно обрађени, али који представљају израз креативног ентузијазма и конјунктурне диспозиције” (Лазареану, 2004: 12).

Од 1956. године, када је часопис „Радост пионира” постао „Дечја радост” – име које и данас носи – концептуални приступ публикације се постепено мења, наравно, под утицајем иновација у југословенском културном простору, а посебно књижевног, и промовисање културне алтернативе, зацртане након 1952. године. „Југославија, као победник 1945. године, морала је да се брани, а нова литература морала је бити контроверзна. Да пркоси социјалистичком реализму, како се мислило у Москви” (Унгуреану, 2015: 555).

Дакле, у светлу дела која су се бавила еволуцијом и анализом румунског књижевног феномена у бившој Југославији и данашњој Србији (неки су цитирани у библиографији овог рада), поред уређивачких васпитно-образовних намера, могу бити идентификовани и видљиви знаци жеља за подстицањем и развијањем стваралачких способности код деце и румунске дечје књижевности, која је била сувише скромна у та времена. У том смислу, странице „Дечје радости” се све више отварају према специфичном свету детињства.

Часопис „Дечја радост” / „*Bucuria copiilor*” и развој креативности деце предшколског и школског узраста

Васпитање и образовање деце чији је матерњи језик румунски, у мултикултурном контексту Србије, углавном у Војводини, у великој мери зависе од породице и школе, не занемарујући ставове и социо-културне односе које дете успоставља ван ове институције, који су посебно утицајни са своје стране. Породица, настава на румунском језику, културни односи, иницијативе и рад наставника су суштински фактори који су допринели и улажу све веће напоре за васпитање деце у духу љубави према матерњем језику, ценећи и промовишући вредности које су створили Румуни у датом егзистенцијалном контексту.

Обично прве вештине комуникације на румунском књижевном језику деца стекну у образовним институцијама, где се такође одвија њихов сусрет са уметничким добрима. Постоје и породичне прилике, посебно у данашњим данима, које подржавају и развијају такве смернице.

Познато је да се формално образовање, да би се постигли образовни циљеви, користи широким спектром метода, поступака, средстава, заједно са деловањем наставника, њиховом професионалношћу и способношћу да одабере и рукује могућностима или потешкоћама. Када је креативност у питању, она захтева таленат, интелектуалне способности, рад, који се материјализују у оригиналним активностима и производима које за узврат стварају благотворне промене у разним областима. Ти квалитети морају се подстицати и развијати од раног узраста, на прогресиван и одржив начин.

У контексту корисних и важних средстава, која доприносе развијању осећања и деље креативности, гледамо такође и часопис „Дечја радост”, с обзиром на њену улогу у развијању деље маште и креативног размишљања.

Скоро седам и по деценија непрекидног објављивања часописа „Дечја радост”, саме за себе говоре о значају који он има за културу румунске заједнице у Србији, јер је једина публикација намењена деци предшколског узраста и школској деци. Његова физиономија се временом мењала у зависности од специфичности социо-културних и политичких односа, затим уредничких смерница, прилика и материјалних ограничења, ставова и мишљења сарадника.

Суштински аспекти који ову публикацију повезују са развојем деље креативности и маште изражени су чињеницом да је током година и деценија деци приближавала књижевно-уметничка стваралаштва, пружала простор за подстицање младих талената и у потпуности доприносила развоју говора и језика код деце.

Након уводног периода, почев од 1956. године, редакција часописа „Радост пионира”/ „*Vicuria pionierilor*”, коју је водио писац Михај Аврамеску (1914–1981), дефинише будуће смернице публикације, која је испуњавала улогу *помоћног уџбеника* током тог периода. Програмски чланак, који је потписао писац Јон Балан (1925–1976)³, најављује такође и појаву додатка часописа – *Ghiociei / Вусибаве*, намењеног искључиво деци предшколског узраста, који чини интегритет часописа.

У наредним годинама „Дечја радост”, једина румунска публикација намењена деци предшколског и школског узраста, задржава свој поучни карактер, али он остаје у равнотежи са намером и очигледним напорима уредништва за промовисање и подстицање деље стваралаштва. Поред информативног материјала о активностима ученика основних школа где се настава одвијала на румунском језику, о животињама и биљкама, занимљивих прича из историје, географије, уметности, разних такмичења,..., странице часописа биле су све више посвећене књижевном стваралаштву. Ако пажљиво погледамо, примећујемо да ове креације могу формирати три различите категорије: креације за децу, о деци и деље креације.

Књижевни текстови, у стиху или прози, које су потписали познати писци, послужили су као узор будућим ствараоцима и истовремено испуњавали су функције књижевности за децу, посебно функције стицања и проширивања знања, емоционалне еволуције деце, обликовања читалачких вештина, развоја вештине усменог и писменог изражавања на матерњем језику.

³Јон Балан, *Câteva cuvinte despre „Vicuria copiilor”* (Неколико речи о „Дечјој радости”), чланак објављен на првој страници часописа „Дечја радост”, бр. 2, од фебруара 1956:

Име је постало преуско за нове задатке које новине имају у будућности, јер је било ограничено само на једну организацију наше деце. Како би се укључио материјал за сву децу, без обзира на организацију, новине су добиле име „Дечја радост”. И још нешто. До сада је имала карактер часописа, убудуће ће то бити новине. Новине могу покривати многе проблеме у животу деце, док је часопис био више уџбеник који се користио као обавезан материјал у школи. Новине ће, како их види редакција, садржати атрактивнији материјал за децу која читају, помоћу њих ће проширити знање стечено у школи, јер ће бити што ближе стварности ... (превод са румунског језика).

Током периода 1946–1970. часопис „Дечја радост” имао је улогу да *угости* прве фазе развоја дечје књижевности и школске омладине написане на румунском језику. Писци на румунском језику почели су да објављују књиге за децу или о деци и омладини тек након 1970. године.

Стога се „може рећи да је часопис представљао плодно подручје румунске дечје књижевности и лансирао је писце који су се посветили овој књижевности” (Лазареану, 2004: 12). Бројни млади писци дебитовали су на страницама часописа, неки чак у детињству. Имена следећих писаца (која се наводе абecedним редом презимена) могу се навести у том смислу: Еуђенија Балтеану (1948), Михај Кондали (1932–1977), Корнел Мата (1940–2012), Фелићија Марина Мунтеану (1945–2015), Теодор Мунтеану (1941–2003), Аурора Ротариу Плањанин (1952), Маријана Стратулат (1977), Ана Никулина Урсулеску (1957).⁴ Ови писци (са изузетком Теодора Мунтеануа и Ауроре Ротариу Плањанин) објавили су после 1970. године књиге поезије или кратку прозу за децу и омладину или одговарајуће њиховој способности разумевања. Наравно, придружили су им се и други писци, углавном аутори литературе за одрасле. Међу познатим именима која су својим делима обогатили књижевност за децу и омладину на румунском језику су: Славко Алмажан (1940), Јоан Баба (1951), Раду Флора (1922–1989), као и вољени писци за децу: Корнел Балика (1929–1994), Јулијан Бугарију (1932–1990), Миодраг Милош (1933–1998), Теодор Шандру (1912–1993).

Током периода у коме су постављени темељи румунске књижевности за децу и омладину, објављивали су оригиналне креације, посебно стихове и преводе, писци који касније нису писали књиге за децу, али нису стављали под куполу заборава ни детињство ни завичај; у њиховим делима стално се враћају у детињство. У овом контексту помињемо следећа имена: Јон Балан (1925–1976), Јон Милош (1930–2015)⁵, Флорика Стефан (1930–2016).

Већина књижевних креација објављених на страницама часописа „Дечја радост” током година 1956–1970. остала је зависна од околности у којима се појавила, обузета напорима корачања ка уметничкој изражајности. Међутим, постоје и искуства писања која говоре у прилог другим опцијама. Пермисивна анализа могла би обухватити довољно сензибилитета и нових иницијатива. Међу њима се налазе стихови Михаја Кондалија, уредника и илустратора часописа „Радост пионира / деце”, који је две деценије објављивао своја књижевна дела на страницама ове публикације. Ауторитет овог песника привукао је нашу пажњу неколико пута, због посебног начина на који он приступа мотиву *путовања* у румунској књижевности, писаној у Војводини, имајући у виду друге моделе.⁶

Значајан пораст броја књижевних прилога за децу и школску омладину донео је са собом и трећу фазу развоја такве књижевности. То је период обележен појавом и повећањем броја књига, иновативних уметничких ставова, карактеристичних и за књижевност за одрасле. Већина писаца који су објавили књиге за децу аутори су књига за одрасле. До 2018. године, када смо направили последњу статистику књига за децу, баштина румунске књижевности за децу и школску омладину обухватала је 43 тома. За децу и младе који говоре румунски језик они представљају „прва отворена врата изворним покушајима ка књижевном стваралаштву” (Магда, 2005: 8).

⁴Подаци о годинама рођења и смрти писаца преузети су из књиге: Васа Барбу, Нику Чобану, *65 DE ANI DE BELETRISTICĂ (1947–2012) (65 година књижевности)*, Панчево, Издавачка кућа „Либергатеа”, 2013. године.

⁵Песме написане између 1945. и 1946. године, Јон Милош је сакупио у књизи „*Raze și fulgi*” / „Зраке и пахуљице”, коју је објавио 1985. године у Стокхолму.

⁶На пример, помињемо саопштење представљено на свечаности поводом Светског дана поезије, догађај који је организовало Друштво за румунски језик Војводине, Република Србија, 21. марта 2016. године.

Данас, часопис „Дечја радост” наставља да се месечно објављује у Новинској издавачкој кући „Либертатеа” у Панчеву (одговорни уредник је Јоца Булик) и остаје усредсређен на задовољавање укуса и радозналости деце предшколског узраста и школараца. Садржи двадесет седам страница у боји, плус корице, које имају разнолик тематски садржај, у складу са ротацијом годишњих доба.

Књижевност за децу открива свој карактеристични шарм појавом сваког броја „Дечје радости”. Књижевно-уметничка дела у стиху и прози из румунске или светске књижевности, праћена илустрацијама које одговарају њиховом садржају, поздрављају читаоце од прве странице. Нису остављени по страни ни најмлађи читаоци (или слушаоци, гледаоци) предшколског узраста који, кроз поглавље „Albinița”/ „Пчелица”, увек могу кренути у свет прича или њима доступних прича.

Уметничке поезије су релевантне како по теми којој се приступа, тако и по уметничком остварењу. Метафоре, веселе и звучне риме, ритам, мелодичност, игре речи, рефрени само су нека од уметничких средстава која су на располагању младим читаоцима да подстакну машту и изражавање сопствених мисли и осећања. Магични делови су и чланци посвећени хришћанским празницима, који децу доводе кући, поред колевке предака и обичаја.

Стални део *Aventurile imaginației / Авантуре маште* пружа деци простор за писање или цртање. Универзум детињства виђен очима деце обликован је фасцинацијом, бојом, осмесима, пријатељима, јединственим тренуцима проживљених у породици, школи и посебно у њиховој основној активности – игри. Овде се препознају најкреативнији и најталентованији, такође и кроз илустрације које изражавају њихова посебна достигнућа у другим областима: поучавању, музици, плесу, спорту, драми.

Занимљивости у животињском и биљном свету, храбри јунаци у свету дечјег филма, тестови из математике, енглески језик, дечји психотестови, правила и савети о понашању и изражавању – друге су опције за подршку годинама развоја.

Часопис „Vucuriga copiilor”/ „Дечја радост”, на почетку „Vucuriga pionierilor” / „Радост пионира”, шири у дигитално доба свеж мирис штампе, пратећи трендове савремене књижевности, омогућавајући деци приступ царству знања и маште и изражавање на матерњем језику.

Литература:

- Жујка 2018: Brândușa Juică, *Privind spre copilărie*, Considerații despre literatura română pentru copii și tineret, scrisă în Voivodina, Republica Serbia, Panciova: Editura *Libertatea*.
- Лазареану 2004: Veronica Lăzăreanu, *Dumbrava însorită* (O antologie de poezie românească pentru copii din Voivodina), Panciova: Editura *Libertatea*.
- Магда 2005: Heana Magda, *Vântul seamănă cuvântul* – Antologie de literatură română pentru copii și tineretul școlar, scrisă în Voivodina, R. Serbia, Vârșeț: Școala Superioară pentru Educatoare.
- Унгуреану 2015: Cornel Ungureanu, *Literatura Banatului Istorie, personalități, contexte*, Timișoara: Editura Brumar.
- Флора 1971: Radu Flora, *Literatura română din Voivodina*. Panorama unui sfert de veac (1946–1970), Panciova: Editura *Libertatea*.

Ph.D Brindusa Zujka

**THE JOURNAL “BUCURIA COPILOR”\”CHILD’S JOY” AND THE DEVELOPMENT OF
CREATIVITY AT THE PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL AGE**

Summary: Child curiosity, the way in which children perceives the world around them, the richness of their imagination, the spontaneous inking towards exploration, their passion for fantasizing, can be fostered and strengthened through the creation of adequate situations and activities which may offer more opportunities for the encouragement of creative potential at the preschool and primary school age. It is well known that at this developmental age, children express themselves through their actions which reflect their personal experiences. In this context it is especially important that adults (parents, preschool and primary school teachers) allow children a freedom of thought, encourage children to freely express their ideas, give their opinions on the world, their peers and adults, which always contain in their structure emotions and feelings which children are experiencing. The goal of this paper is to indicate the role of the journal “Bucuriacopilor”\”Child’s joy” in the development of children’s creativity at the preschool and primary school age among children who are learning on the Romanian language in Serbia.

Key words: publication, children, Romanian language, creative potential.